

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ПОГРОЗИ
ЗАСТОСУВАННЯ НАСИЛЬСТВА У ЧАСТИНІ 3 СТАТТІ 342
КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ
РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ**

Боровик Андрій Володимирович

*кандидат юридичних наук, доцент, проректор з наукової роботи
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

У частині 3 ст. 342 КК України встановлено підстави кримінальної відповідальності за кваліфікований склад опору – опір, поєднаний з примушенням представника влади, державного виконавця, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб шляхом насильства або погрози застосування такого насильства до виконання явно незаконних дій.

Поєднання в одній частині заборонної кримінально-правової норми таких термінів як «примушення», «насильство», «погроза застосування насильства», «явно незаконні дії» суттєво ускладнює її застосування на практиці.

Звернемо увагу на тлумачення змісту погрози застосування насильства, яка здійснюється з метою примушення потерпілих до виконання явно незаконних дій.

Погрозу застосування насильства у теорії кримінального права тлумачать по-різному: як обіцянку негайно його застосувати¹; як висловлювання або дії, які свідчать про наміри винної особи застосувати насильство до потерпілого^{2,3}; як дії або висловлювання, що виражають намір винного застосувати фізичне насильство до

---

¹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. [2-ге вид., переробл. і доповн.]. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с. С. 798.

² Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. [2-ге вид., переробл. та доповн.]. Київ : Дакор, 2008. 1428 с. С. 1106.

³ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / відп. ред. С. С. Яценко. 2-ге вид., переробл. та доповн. Київ : А.С.К., 2002. 968 с. С. 769.

потерпілого⁴; як залякування потерпілого будь-яким фізичним насильством⁵.

Примушенням шляхом погрози застосування насильства охоплюються висловлювання (вербальна погроза) або дії (жести, міміка, демонстрація зброї тощо), які свідчать про реальні наміри винної особи застосувати фізичне насильство до потерпілого⁶.

Погроза застосування насильства може полягати в обіцянці вплинути не лише на здоров'я, тілесну недоторканність, особисту волю потерпілого, а й на інші належні йому блага, наприклад на майно⁷. Відтак, потерпілому можуть погрожувати вбивством, заповіданням тілесних ушкоджень, позбавленням волі, знищенням або пошкодженням майна тощо.

Погроза представників влади, державному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб має бути реальною. Тобто потерпілий повинен усвідомлювати, що за нею негайно буде застосовано насильство, хоча суб'єкт може й не мати наміру це робити⁸.

Щодо кваліфікації погрози погляди вчених неоднозначні. В. А. Клименко зазначає, що погроза вбивством, спричиненням тілесних ушкоджень, позбавленням волі працівникові правоохоронного органу не вимагає додаткової кваліфікації за ст. 345 КК⁹. Натомість Г. Є. Болдарь наголошує, що сучасна судова практика виходить з того, що погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна під час опору представникові правоохоронного органу кваліфікуються за ч. 2 або 3 ст. 342 КК та ч. 1 ст. 345 КК¹⁰. Частина

⁴ Кримінальний кодекс України: наук.-практ. комент.: у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., допов. Харків : Право, 2013. Т. 2: Особлива частина. 1040 с. С. 718.

⁵ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [А. М. Бойко, Л. П. Брич, О. О. Дудоров та ін.] ; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. [10-те вид., перероб. та допов.]. Київ : Дакор, 2018. 1360 с. С. 1052.

⁶ Кримінальне право. Особлива частина: підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Луганськ : Елтон-2, 2012. Т. 2. 780 с. С. 322.

⁷ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Черня. [2-ге вид., переробл. і доповн.]. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с. С. 798-799.

⁸ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Черня. [2-ге вид., переробл. і доповн.]. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с. С. 798-799.

⁹ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / відп. ред. С. С. Яценко. 2-ге вид., переробл. та доповн. Київ : А.С.К., 2002. 968 с. С. 769.

¹⁰ Кримінальне право. Особлива частина : підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Луганськ : Елтон-2, 2012. Т. 2. 780 с. С. 323.

вчених взагалі не зазначає як правильно кваліфікувати відповідні кримінально протиправні діяння в таких ситуаціях.

Ймовірно така позиція науковців обумовлена різним тлумаченням терміну «погроза застосування насильства», що вживається в ч. 3 ст. 342 КК. На практиці виникає слушне питання чи охоплюються відповідні погрози насильством представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, приватному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з метою примушення їх до виконання явно незаконних дій ч. 3 ст. 342 КК чи потребують кваліфікації за сукупністю з іншими статтями цього кодексу? Фактично у цій нормі має місце складений злочин. У ч. 3 ст. 342 КК складений злочин утворюють опір та інші злочини, що полягають в насильстві (побої, легкі, середньої тяжкості, тяжкі тілесні ушкодження) або погрозх застосування такого насильства. Конструкція складеного злочину, передбаченого ч. 3 ст. 342 КК, породжує низку проблем кваліфікації відповідних кримінально-протиправних діянь. Йдеться про недотримання загального правила кваліфікації складених злочинів за однією статтею як одиничного злочину, а не сукупності злочинів¹¹. Окрім того, створення складених злочинів шляхом додавання кваліфікуючої ознаки, що є самостійним складом злочину є порушенням принципу «non bis in idem» ще на стадії законотворення, наслідки якого проявляються протягом всього часу дії та застосування КК¹².

З огляду на зазначене погрози застосування насильства з метою примушення потерпілих, передбачених ч. 1, 2 ст. 342 КК, до виконання явно незаконних дій слід кваліфікувати лише за ч. 3 ст. 342 КК. У протилежному випадку матиме місце порушення принципу «non bis in idem», а також правила кваліфікації складених злочинів за однією статтею як одиничного злочину.

---

¹¹ Вознюк А. А. Конструкції одиничних складів злочинів, передбачених ст.ст. 255, 257, 258-3, 260 КК України. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 4(12). С. 35–44. С. 41.

¹² Гнатів І. М. Принцип «non bis in idem» у кримінальному праві України : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2013. 228 с. С. 103–104.